

Ольга ЯДЛОВСЬКА,

кандидат історичних наук, доцент,
доцентка кафедри міжнародних відносин
та соціально-гуманітарних дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗНАННЯ ДЕРЖАВНОЇ МОВИ У ЗДОБУВАЧІВ-ПРАВНИКІВ: ЗАВЖДИ НА ЧАСІ

Професія правника є інтегруючою для всього суспільства, вирішуючи завдання щодо забезпечення провадження діяльності із застосування права у всіх сферах суспільного життя. Серед основних завдань діяльності виділяють утвердження верховенства права, а серед основних ознак правника виділяють професійну незалежність та професійну відповідальність. У ракурсі зазначеного правники повинні дотримуватись та реалізовувати законодавство щодо функціонування державної мови як у своїй професійній діяльності, так і у всіх професійних сферах, а також в освіті та в рекламі. Використання державної мови у професійній діяльності не є дискусійним: така компетентність є обов'язковою. Зазначимо також, що, розмежовуючи *hard skills* (у загальному, спеціальні вузькі професійні знання та уміння) та *soft skills* (у цілому, навички професійного спілкування як в колективі, так і з громадськістю) у різних професіях, у діяльності правника прослідковується закономірність об'єднання цих видів навичок і мовна компетентність (і знання мови, і її вербалізація) одночасно належить до обох видів навичок. З цього погляду знання державної мови є і спеціальними знаннями, і комунікативно навичкою правника та відіграє основну роль у професійній діяльності правників. На нашу думку, компетентність «знання державної мови» у повному обсязі повинна бути забезпечена під час навчання здобувача – майбутнього правника – у закладах вищої освіти.

Як стверджують Стратулат Н. та Галдецька І., мовна компетентність – це знання мови, мовленнєва компетентність – це володіння мовою, комунікативна компетентність – користування мовою. Автори зазначають, що вміти засобом слова вплинути на слухача, сформулювати так думку, щоб донести зміст правових понять, розтлумачити відповідні положення – практичні завдання правника. Формування професійної комунікативної компетентності (зокрема, мовної і мовленнєвої) у майбутніх юристів, розвиток культуромовної особистості фахівця, що зумовлено викликом сучасного українського суспільства, має законодавчо-правову основу: запит соціуму знаходить своє

відображення у нормативно-правових актах, чим, власне, потрапляє у правове поле чинного законодавства [4, с. 143].

Грунтовно описує мовні компетентності Шестакова С., наголошуючи, що, виходячи з компетентнісної моделі підготовки фахівців, можна стверджувати, що вимоги до професійної освіти сьогодні перетворюються на своєрідні «пакети компетентностей», оскільки в юристів оцінюються переважно не самі собою знання, а здатність виконувати певні функції. Проте треба зауважити, що компетентнісний підхід не применшує значення знань, акцентуючи при цьому на ефективному їх використанні. Безумовно, ці компетентності не існують відокремлено. Реалізувати спеціальні та інтегративні компетентності можна лише у словесних формах. Мовленнєві навички є головним інструментом юридичної діяльності [5].

Водночас, на думку Тягнирядно Є., загострюється увага й до наукової мовної культури викладача як основи його професійної діяльності, як невіддільного складника професійної компетентності. Аналіз стану проблеми на практиці дає змогу виявити рівень наукової мовної культури аспірантів, юристів-викладачів, розробити й подати програму, враховуючи розвиток і виховування мовного смаку, мовного чуття, критичного ставлення до ненормативної вимови, лексики (особливо фахівцям правоохоронної діяльності), формування мовної культури загалом та наукової зокрема. Отже, формувати функцію впливу з метою переконання студентів, курсантів у правильності своєї позиції, аргументованого доказу (наведення фактів, які підтверджують істинність пояснення і думки) [3].

Для опанування державною мовою на високому рівні, що передбачає уміння говоріння, ведення документообігу та електронного листування, упродовж навчання в закладах вищої освіти майбутні правники повинні здійснювати навчальну діяльність виключно державною мовою (крім дисципліни «Іноземна мова за професійним спілкуванням») у всіх видах навчальної діяльності: написання письмових робіт, складання документів, конспектів, електронних таблиць, схем, конспектів, виступи під час навчальних занять, конференцій, диспутів тощо. Окремо зупинимось на такому виді робіт, як усна відповідь. Безумовно, відповіді повинні надаватися здобувачами вищої освіти виключно державною мовою, що допомагає більш вдало опанувати масив інформації (у всіх дисциплінах) та водночас виробляє мовну компетенцію. Також зазначимо, що спілкування між викладачем та здобувачами вищої освіти, а також між самими здобувачами під час навчальних занять, виховних та науково-практичних заходів теж повинно відбуватись державною мовою (якщо не створено груп для вивчення спеціальності мовою національної меншини за відповідним поданням представників національної меншості у цьому закладі вищої освіти. Хоча, на нашу думку, професія правника

передбачає екстраполяцію діяльності на все багатонаціональне суспільство, а тому такі групи створюватись не будуть), адже таке спілкування сприятиме поглибленню у вивченні державної мови, а також формуватиме навички спілкування в колективі.

Наведені рекомендації, на перший погляд, є очевидними та такими, що не повинні обговорюватись з огляду на дію законів України «Про вищу освіту», «Про забезпечення функціонування української мови як державної», статутів університету, контрактів викладачів та обов'язків здобувачів вищої освіти [1-2]. Однак проблема послуговування українською мовою в закладах вищої освіти все ж є, вона має прихований характер і більше виявляється саме у міжособистісному усному спілкуванні під час навчальних занять. На нашу думку, викладацький склад і здобувачі повинні неухильно дотримуватись спілкування виключно державною мовою під час навчальних занять. Поодинокі заяви про те що, повинна відбуватись так звана лагідна українізація та так званий поетапний, поступовий переходи у спілкуванні не мають під собою підґрунтя: такі норми не прописані у законодавстві, держава Україна проголосила незалежність 32 роки тому і однією з фундаментальних ознак державності є саме державна мова – українська в Україні, будь-який громадянин повинен дотримуватись законодавства, зокрема і мовного у сфері вищої освіти.

Загалом наголосимо, що залучення компетентнісного підходу у закладах вищої освіти та забезпечення оволодіння компетентністю щодо опанування державною мовою на високому рівні майбутніми правниками є запорукою якісної професійної діяльності здобувачами вищої освіти. А також реалізує у майбутньому законодавчі ініціативи щодо забезпечення функціонування державної мови, української. Виділимо провідну роль науково-педагогічних працівників та керівництва закладів вищої освіти у процесі становлення, розвитку та функціонування державної мови у сфері освіти як акторів просвітництва, популяризації української мови та її розвитку.

1. Про вищу освіту : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>.

2. Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>.

3. Тягнирядно Є. В. Наукова мовна культура юриста-викладача у професійній діяльності закладу вищої освіти. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2021. № 74. Т. 3. С. 170–173.

4. Стратулат Н., Галдецька І. Мовленнєво-професійна компетентність правника: сучасні стандарти та запити суспільства. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Вип. 35. Т. 5. С. 140–148.

5. Шестакова С. Мовленнєва компетентність як важлива складова комунікативної компетентності юриста. URL: <https://repo.snau.edu.ua/bitstream/123456789/7713/1/D1%8C.pdf>.